

M O L U N A T

UTVRDE I REGULACIONI PLAN MOLUNTA IZ DRUGE POLOVINE XV STOLJEĆA

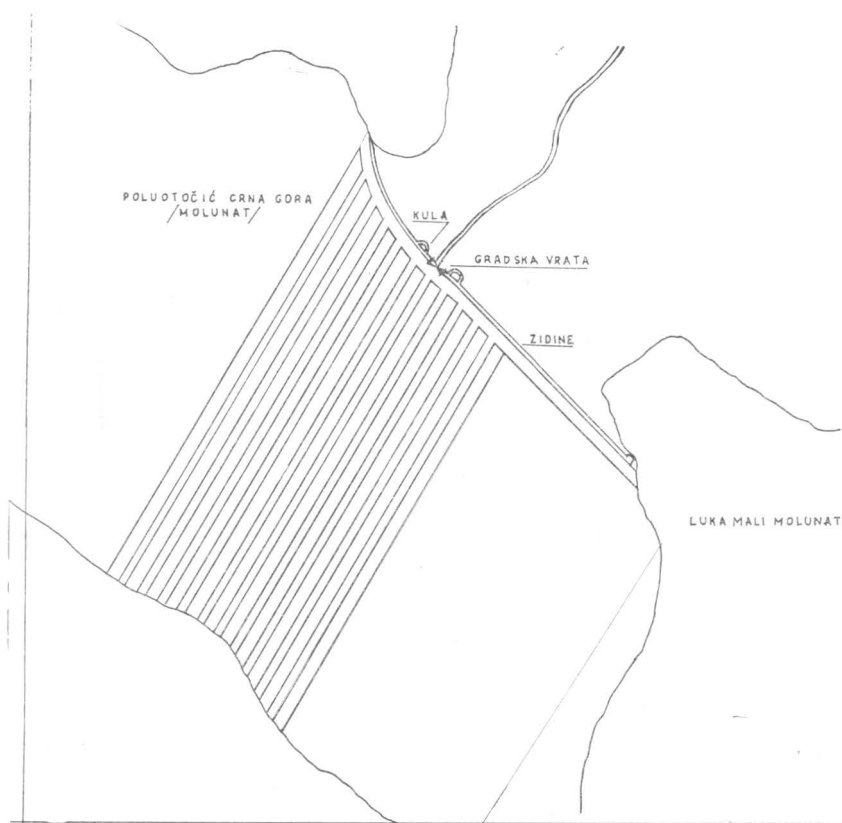
LUKŠA BERITIĆ

Na obali južnog dijela Konavala zvanog i Vitaljina leži poluotočić Molunat koji stvara dvije dobre luke. Luku Veliki Molunat sa sjeverozapadne i luku Mali Molunat s istočne strane. Pred lukom Mali Molunat leži istoimeni otočić. Dubrovčani su došli u posjed tog kraja 1419. to jest kada im je vojvoda Sandalj Hranić ustupio taj dio Konavala.

Uz obje luke, kao i na samom poluotočiću ima rimskih ostataka, koji do danas nisu arheološki istraženi. Tako na primjer u blizini luke Veliki Molunat nalaze se ostaci, vjerojatno neke rimske zgrade, a nazad cca 50 godina jedan seljak je uništio dosta veliki mozaik koji je bio među temeljima jedne pravokutne zgrade, vjerojatno malog hrama. Taj se je mozaik sastojao iz bijelih i crnih kockica veličine cca 2×2 cm. Nad lukom Mali Molunat vide se rimski zidovi, jedna još prilično sačuvana rimska piscina (zdenac), koju seljaci pogriješno smatraju kapelom. Osim toga velike količine kamena obljepljenog rimskom žbukom, koji potječe od zidova koje su seljaci porušili. Na mnogo mjesta na hridinama vide se stari rimski temelji zidova građenih od kamena i rimskih cigla. Za vrijeme prvog svjetskog rata, Austrija je gradila utvrde na najvisočijem dijelu poluotočića. Tom prilikom pronađeni su mozaici koji su djelomično uništeni a djelomično opet zatrpani.

U obje luke Molunta pronađeno je mnogo amfora, a u onoj Velikog Molunta nalaze i 3—4 potopljena broda iz doba Napoleоновih a vjerojatno i kandijskih ratova.

U vremenu kad su Dubrovčani došli u posjed Konavala, pa i u svim kasnije donešenim zaključcima Vijeća, pod imenom Molunat (Molonta) razumijevao se je samo otočić pred lukom Malog Molunta, dočim poluotočić koji zatvara obje luke i kojeg su Dubrovčani utvrđivali nazivao se je Crnagora. Naziv Molunat za cijeli kraj nastao je kasnije.

Zidine i raspodjela poluotočica Molunta (Crnagora). Rekonstrukcija

Prema mišljenju pok. Perkovića, kustosa muzeja u Biogradu na moru, koji se je bavio proučavanjem ilirskog jezika, Molunat (Molunat) bila bi riječ ilirskog podrijetla a značila bi hljebu sličan.

U obradi pojedinih zaključaka Vijeća služiti ćemo se nazivima kako su u dotičnim zaključcima, to jest za otočić Molunat a poluotočić Crnagora.

Tvrđavni zid koji su izgradili Dubrovčani, a koji zatvara poluotočić samo sa kopnene strane, proteže se preko cijele prevlake i njegovi krajevi idu i uz mali dio obale poluotoka u obje luke. Debljina zida je oko 1 m a mjestimično i više. Njegova visina izvanjske strane iznosi 3—5 m. Najvisočiji položaj prevlake koja spaja poluotočić s kopnom bio je jače utvrđen s dvije polukružne kule. U blizini tih kula su i ulazna vrata (zatvorena u doba Austrije). Druga jedna, još prije završetka radova, sazidana vrata bila su sjevernije u neposrednoj blizini luke Veliki Molunat. Sam zid ima veliki broj puškarnica kroz koje se moglo gađati stojeći

Luka velikog Molunta

iza zida. Najgušće su puškarnice u polukružnim kulama. Na nekim najbolje sačuvanim djelovima vrha zida, prema vani su ostaci, možda nezavršenog prsobrana. Na položaju kod bivših ulaznih vrata naslonjena je na zid s izvanjske strane, bivša austrijska finansijska vojarna, koja je ta vrata zatvorila te je, prolaza radi, srušen zid uz jugo-istočnu kulu. Osim bivše finansijske vojarnje još su neke novije kuće naslonjene na zid s izvanjske strane, a s unutrašnje samo jedna i to novija. Sam zid, osim na mjestima gdje su ga Austrijanci i doseljeni seljaci oštetili prilično je dobro sačuvan. Građen je odličnom žbukom s poznatim moluntskim krečom, koji je vrijedio kao najbolji na našem području. Zanimljivo je da na

zidinama Molunta nema biljke kapare, koja inače jako oštećuje stare zidine naših obalnih gradova.¹⁾

Za povlačenje stanovništva u slučaju opasnosti koja bi zaprijetila Konavlima, Molunat se spominje već u 1451. god. Naime te godine nastale su svađe između Dubrovnika i Hercega Stipana Kozače, a nakon toga izbio je rat. Još prije početka rata Dubrovčani su naredili da se konavoske obitelji povuku u Cavtat i na Molunat.²⁾ (to jest na otočić tog imena).

Nakon smrti hercega Stipana Turci su 1467. zauzeli cijelu Hercegovinu. Dubrovčani iako su bili u dobrim odnosima s Turcima, pobojali su se da Turci ne bi prekoračili i dubrovačke granice, te određivaju gdje se obitelji seljaka imaju skloniti. Iako je u prvom zaključku bilo određeno da se konavoski seljaci povuku u Cavtat i Crnogoru³⁾, u naknadno primljenom prijedlogu mjesto Crnogore je Molunat. Za raspored obitelji određena su dva plemića. Za čuvanje Cavtata s morske strane određene su dvije naoružane lađe, a za Molunat 4 naoružane lađice.⁴⁾ Osim toga je zaključeno da se u Cavtat i na Molunat pošalje po cca 1000 dasaka⁵⁾, vjerojatno za izgradnju privremenih nastamba.

Šesnaestog siječnja slijedeće to jest godine 1468. Malo je vijeće odredilo tri plemića koja su imali uspostaviti zidine Cavtata u stanje kako su bile prije nego ih je rušio herceg Stipan i obzidati Crnogoru.⁶⁾ To je zapravo prvi zaključak koji spominje gradnju zidina današnjeg Molunta.

Tri dana nakon toga izvršen je popis decena (dijelova) kojih je bilo; na dijelu ustupljenom od Sandalja Hranića 36, a na dijelu ustupljenom od Radoslava Pavlovića 38. Tom prilikom je određeno s kojih decena se obitelji imaju povući u Cavtat, a s kojih u Crnogoru (Molunat). Jedna polovina decena, to jest 37, imala se je povući u Cavtat, od kojih je bilo 12 s bivšeg Sandaljevog i 25 s bivšeg Pavlovićevog posjeda. Jedan dio da se odredi za kuću kneza i za kuću kancelara, jedan za kuću i crkvu franjevacu a 4 dijela da se rezerviraju za kuće koje su u Obodu i na dodatcima na Uskoplju. U Crnogoru određeno je da se povuku sa 24 decena bivšeg Sandaljevog i sa 13 decena s bivšeg Pavlovićevog posjeda. Dva dijela u Crnojgori imala su se rezervirati za kneza i kancelara, a

¹⁾ Kapare su vjerojatno kod nas raširili Francuzi za vrijeme okupacije početkom XIX stoljeća, ali je ta biljka bila kod nas poznata i ranije. Na primjer spominje je Petar Hektorović u svom vrtu početkom XVI stoljeća. C. Fisković, Hektorovićev Tvrđalj, Buletin Instituta za likovnu umjetnost V br. 2. Zagreb 1957.

²⁾ Acta Consilii Rogatorum 12, f. 61v.

³⁾ Cons. Rog. 19, f. 278.

⁴⁾ Ibid. f. 290—290v.

⁵⁾ Ibid. f. 295.

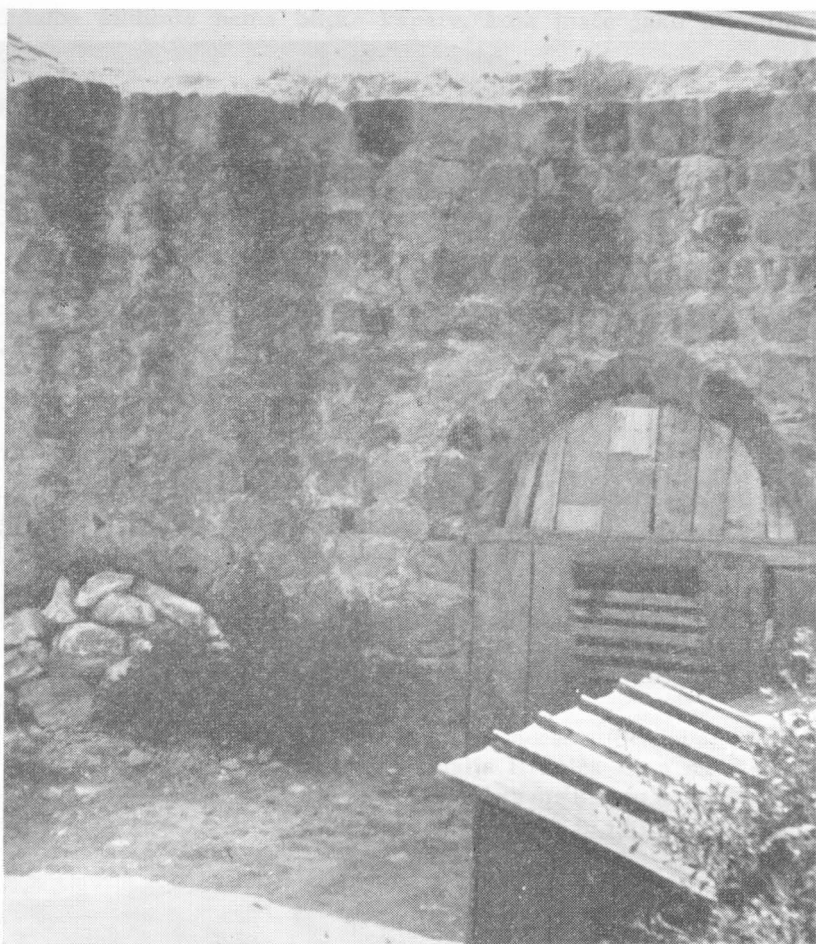
⁶⁾ Acta Minori Consilii 17, f. 118.

Zidine Molunta s istočnom kulom oštećenom pri gradnji obližnje finansijske stanice u XIX stoljeću

Molunat, unutrašnjost zapadne kule

Molunat, unutrašnjost zapadne kule

jedan za franjevce. Dva dijela su se imala također rezervirati za kuće sa dodataka Planine.⁷⁾

Sa zidanjem zidina Crnegore odmah se započelo te je već 25 siječnja učinjen ugovor s Jakšom Stipanovićem i Vlahušom Tonkovićem da naprave jednu veliku vapnicu u Crnojgори za potrebe gradnje zidina.⁸⁾ Nakon toga redaju se nove pogodbe za vapnice, kao 14. svibnja itd.⁹⁾ Na zidanju tog zida radilo se užurbano. 10. kolovoza govor je o kulama koje su se gradile uza zid. Tog dana

⁷⁾ Cons. Rog. 20, f. 9–10v.

⁸⁾ Min Cons. 17, f. 120.

⁹⁾ Ibid. f. 151.

je još zaključeno da se uz dotadašnjeg Andriju Selekovića uzme još jednog nadglednika radova.¹⁰⁾ Petog rujna zaključeno je da se za nadstojnika radova uzme jedan plemić¹¹⁾, a sutra dan spominje se Jakov, Mart., Crijević kao providnik radova u Crnojgори s plaćom od jednog perpera dnevno.¹²⁾ Četiri dana kasnije naređeno je da se od drva za oplata galija dadu iz Arsenala dva komada za vratnice Crnegore.¹³⁾ Sedmog studenog uzet je za vratara Crnegore Rudi Desković s plaćom od 36 perpera godišnje.¹⁴⁾

I u godini 1469. nastavlja se zidanjem tog zida. 11. veljače pogodena je i četvrta vapnenica sa ranijim majstorima. Istog dana je zaključeno da se za nadglednika radova Crnegore primi Marin Martola Fisić s jednim slugom uz plaću od 12 perpera mjesečno. Oficijali Crnegore imali su odobriti prijam dotičnog sluga.¹⁵⁾

Drugog ožujka naređeno je oficijalima općinskih dasaka, da svu lošiju drvenu građu predadu oficijalima obzidavanja Crnegore za napraviti potrebite skele.¹⁶⁾ Desetog svibnja primljen je Matko Dobrusić Latinica, za pisara i nadglednika Crnegore, s jednim slugom uz uobičajnu plaću.¹⁷⁾

Dvanaestog srpnja vijeća se o smještaju obitelji seljaka u Crnogoru pa je zaključeno, da se dadu zemljišta u Crnojgори određenim decenima za kuće i vrtove i to na istočnom dijelu poluotoka. Ta zemljišta imala su biti udaljena od zidina 3 sežnja (nešto preko 6 m). Malo vijeće imalo je izvršiti podjelu.¹⁸⁾ Za izvršenje te podjele zemljišta Malo je vijeće već prvog kolovoza odredilo tri oficijala s plaćom od 10 perpera svakome i naknadom troškova za hranu.¹⁹⁾

U godini 1471. nastale su nesuglasice između Dubrovčana i Turske radi harača te Turci provaljuju u Konavle.²⁰⁾ Radi toga Vijeće umoljenih prvog srpnja zaključuje da se kompletiraju zidine Cavtata i Crnegore i da se konavoske obitelji tamo povuku i nastane.²¹⁾ Odmah zatim određena su tri nastojnika (oficijala) za kompletiranje zidina obih mjesta.²²⁾

Dvadesetsedmog kolovoza Malo vijeće donijelo je opširni zaključak o raspodjeli zemljišta i gradnji kuća na pojedinim već određenim decenima Crnegore. Prema tom zaključku svi oni koji su dobili zemljište za kuće i vrtove moraju u roku od 8 dana izvršiti raspored i podjelu na svom decenu, prema svom nahodanju

¹⁰⁾ Ibid. f. 172.

¹¹⁾ Ibid. f. 179v.

¹²⁾ Ibid. f. 185.

¹³⁾ Ibid. f. 186.

¹⁴⁾ Ibid. f. 191.

¹⁵⁾ Ibid. f. 209.

¹⁶⁾ Ibid. f. 214.

¹⁷⁾ Ibid. f. 228.

¹⁸⁾ Cons. Rog. 20, f. 170v–171.

¹⁹⁾ Min. Cons. 17, f. 243.

²⁰⁾ S. Razzi, La storia di Ragugia str. 105.

²¹⁾ Cons. Rog. 21, f. 107v.

²²⁾ Min. Cons. 18, f. 114v.

Molunat, građska vrata

s time da među kućama mora biti slobodan prostor širine 4 lakta za općinsku ulicu. U onim pak decenima gdje u roku od 8 dana ne bude izvršena raspodjela, svaki onaj koji ima pravo na to, može izabrati za sebe položaj za kuću i vrt, ali na jednom mjestu. Kuće na preuzetom zemljištu moraju biti izgrađene najkasnije do konca listopada. Nitko ne može zauzeti više od 4 hvata (cca 8 m) u širini istok-zapad i 50 hvata u duljini sjever-jug. Svi oni koji izaberu i prime zemljište, a ne sagrađe kuće do konca listopada gube pravo na zemljište a svi već započeti a nedovršeni radovi na gradnji prelaze u vlasništvo općine. Od tada nadalje nitko nema pravo sam izabrati mjesto već jedino u sporazumu sa svim onima, koji u sporazumu s općinom imaju pravo na dotični decen.

Ako se najveći dio onih koji imaju pravo na zemlju dotičnog decena slože mogu izvršiti podjelu i predati notarijatu. Svaki od onih koji imaju u dotičnom decenu pravo, mora javiti svoj dolazak prilikom djelidbe. Došao pak ili ne, dioba će se izvršiti s većim dijelom onih koji imaju pravo na tom decenu.²³⁾

Izgradnja zidina bila je u ovoj to jest 1471. godini pri kraju. Devetog listopada dopušteno je oficijalima poslatim za obzidavanje

²³⁾ Ibid. f. 125v-126.

Molunat, zidine

Crnogore da mogu premjestiti vrata naselja prema svojoj uvidavnosti.²⁴⁾ Ta nova vrata su svakako ona koja je Austrija zatvorila prilikom gradnje finansijske vojarne.

Iako danas nema starih zgrada unutar zidina Molunta a i izvanjske su sve iz novijeg vremena, svakako su se seljaci bili tamo preselili, vjerojatno u privremene drvene barake. Ovo nam dokazuje i zaključak Malog vijeća od 23. veljače 1473. gdje se dava ovlaštenje Paladinu Lukareviću i drugovima da mogu uzeti dvije lađice i dati ih onima iz Crnogore da se mogu prevoziti na otočić Molunat.²⁵⁾

²⁴⁾ Ibid. f. 133.

²⁵⁾ Min. Cons. 19, f. 13.

Nakon što je opasnost prošla, seljaci su se postepeno raselili u svoje stare naseobine. Potpunom raseljenju svakako je doprinjela i opasnost od gusara i mletačkih hajduka u vrijeme Kandij-skog rata.

FORTIFICATIONS ET PLAN DE REGULARISATION DE MOLUNAT,
DE LA SECONDE MOITIE DU XVe S.

L. BERITIĆ

Le long de la côte de la partie Sud de Konavlje est située la petite presque île de Molunat qui ferme deux ports. Devant le port méridional se trouve l'îlot du même nom. La petite presque île portait, au XVe s., le nom de Crnagora (Montagne noire) et Molunat était seulement le nom de l'îlot.

Dans cette région se trouvent divers restes de construction de l'époque romaine qui n'ont pas encore été fouillés à ce jour. Et dans les ports reposent des amphores romaines submergées et même des bateaux. A travers l'isthme qui relie la petite presque île à la terre ferme, s'étend une muraille fortifiée avec deux tours rondes, contruites par les habitants de Dubrovnik.

En 1419 Dubrovnik a acheté ce territoire avec la moitié des Konavlje, au Duc Sandalj Hranić et l'autre partie, en 1427, au Duc Radoslav Pavlović.

A l'époque des querelles et de la guerre qui a suivi, entre le Herceg Stipan Kozuća et les habitants de Dubrovnik, ceux-ci décrétèrent en 1451 que certaines familles choisies de Konavlje se réfugiassent sur l'îlot de Molunat. Après la mort de l'Herceg Stipan, les Turcs occupèrent toute l'Herzégovine. Redoutant que les Turcs ne franchissent aussi leurs frontières, les gens de Dubrovnik décidèrent en 1468 que la presque île serait fermée par une muraille du côté de la terre ferme, pour qu'une partie des familles de Konavlje pût s'y abriter. On travailla encore en 1471 à la construction de ces murailles. Cette année-là naissent des malentendus entre Dubrovnik et les Turcs à cause du tribut à payer. En toute hâte, la population de Dubrovnik s'affaire à compléter ces fortifications, et on établit l'ordre et le lieu dans lesquels chaque famille de paysans doit se mettre à l'abri, et cela d'après les »décennies« (parties de Konavlje). Pour Crnagora on effectue la répartition des blocs de maisons et de jardins, ainsi que des rues. Et bien que les familles de Konavlje s'y soient réfugiées, l'agglomération fut plus tard complètement abandonnée, probablement à cause du danger que représentaient les pirates et, en particulier, les haïdouques vénitiens à l'époque de la guerre de Candie. Le village actuel date de la seconde moitié du XIXe s.